

რეზიუმე

თანამედროვე კაცობრიობის განვითარების ლოგიკა მიმართულია მსოფლიო საზოგადოების ჩამოყალიბებაზე ტრანსნაციონალურ სივრცეში, ეროვნულ სახელმწიფოსა და ეროვნულ საზოგადოებებს შორის. ტრანსნაციონალიზაცია გულისხმობს საზოგადოებრივი ცხოვრების რეორგანიზაციას ყველა ასპექტში. ჩნდება პარადოქსული ვითარება: სახელმწიფოების არსებობა განცალკევებულ სუბიექტებად ანუ ასეთი გაგებით ინდივიდუალიზმი, ვერ იქნება გონივრული პასუხი გლობალიზაციაზე, მაგრამ ვერც გლობალიზაცია გამოდგება ეროვნული თვითმყოფადობის თვალსაზრისით, ინდივიდუალიზაციის შენარჩუნების გარანტიად (მით უმეტეს პატარა ერებთან მიმართებაში). საქმე სწორედ იმაშია, რომ პირიქითაა.

ვფიქრობთ, გლობალიზაციის პარადოქსების დაძლევა მხოლოდ მისი ტენდენციების სიღრმეული შესწავლის ფონზე გახდება შესაძლებელი.

Summary Paradoxes of Globalisation

The logical thinking of the mankind is directly concentrated to the development of the world society. We live in a traditional atmosphere among the national State and national society. Transnationalization means to reorganize the lifestyle of the society. The paradox appears: Individualism could never be the right answer to the globalization, as well as the globalization could not be guarantee of individualism. It is visa-versa.

We think, to deal with the paradoxes of globalisation could be only by means of studying its tendencies deeply.

* * * * *

საზოგადოებრივი ყოფიერება – უსასრულობის გარკვეული მონაკვეთი, რომელსაც ადამიანი ქმნის და რომელიც ერთი შეხედვით, ბუნდოვანი და გაურკვეველი, მაგრამ მაინც ხელშესახები მანძილია, ადამიანი ტოვებს საკუთარ მინიშნებებს: ფიზიკურს, გონებრივსა და სულიერს. ამ საზღვრებში ავლენს და აფიქსირებს იგი საკუთარი ყოფიერების ექსისტენციურ საწყისებს და ქმნის ადამიანურ ისტორიას. მაგრამ, მიუხედავად კაცობრიობის ცნობიერი არსებობისა, ისტორიულ ცვლილებებში ხშირად იკარგება ჭეშმარიტებები, რომლისთვისაც ღირს ცალკეული ინდივიდის, ერის, ქვეყნისა თუ ზოგადად, ადამიანის არსებობა.

ძნელი სათქმელია, კიდევ „რა ღირებულების განცდის“ პოვნასა და მოვლა-პატრონობაში დაიხარჯება ადამიანური შესაძლებლობები, მაგრამ ამ გადასახედიდან ხელისგულივით მოჩანს მომავალი ცხოვრების მართონი: ეპოქალურ ცვლილებებში თვითმყოფადობის შეინარჩუნებს ის სოციალური სუბიექტი (ცალკეული პიროვნება, ერი ან სახელმწიფო), რომელიც სიღრმისეულად დაეუფლება ცვალებადობისა და განვითარების ბუნებრივ სასიცოცხლო იმპულსებს, ეპოქალურ გამონგვევებს, შესაძლებელია, პარადოქსებით სავსეს, თუმცა საბოლოოდ, მაინც კანონზომიერსა და პროგრესულს.

მოსალოდნელი რეალობის წარმოსახვის ფონზე, XX საუკუნის ადამიანს ამიტომ უფროთხობდა მოსვენებას მგრძნობიარე ფილისოფოსი, ნიცშე. მისი პათოსი ასეთია: უკომპრომისოდ გადაამოწმე წარსულიცა და აწმყოც და დიდი შემოქმედებითობისათვის დამახასიათებელი გონიერებაზე დამყარებული რისკით მოახდინე იდეალების ინდივიდუალიზაცია, გახდი საკუთარი თავის კანონმდებელი, დაამსხვრე მორალს ამოფარებული ამორალობა, ძალადობა, უპასუხისმგებლობა და მონობა და ეგოიზმი. დიახ, ნიცშეანური სივრცე აბსოლუტისტური მოთხოვნების საგან თავისუფლდება, მაგრამ სიცარიელე კი არ რჩება, არამედ შესაძლებლობების საზღვრები ფართოვდება მისი ერთდროული გაზრდისა და შემცირების მოთხოვნით. ნიცშე საუბრობს ერთდროულად, „კანონმდებლობაზე საკუთარი თავისათვის“ და „საკუთარ თავში დაეჭვებაზე“. პირველი მეორის გარეშე ეგოცენტრიზმს ბადებს, მეორე პირველის გარეშე – სისუსტესა და მონობას. დიახ, საკუთარ თავში დაეჭვება, დაეჭვება საკუთარ ღირსებაში და შესაძლებლობებში ცნობიერებას იმ ზომამდე აუძლურებს, რომ სამყაროსეულ პრობლემებს კაპიტულაციას უცხადებს. ეს პარადოქსული ვითარება ინდივიდუალიზაციის ერის თვისობრივი მახასიათებელია, რაც განსაკუთრებით ნათლად ჩანს სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ფონზე. ჩვენ ამ პროცესების ანალიზი გვაინტერესებს ქართული სახელმწიფოს მომავალი განვითარების მაჩვენებლებთან მიმართებაში, რამდენადაც ეროვნული თვითმყოფადობის საკითხი თანამედროვე რეალობის – მსოფლიო გაერთიანების შექმნის იდეის ფონზე უფრო და უფრო აქტუალური ხდება.

დღეს XXI საუკუნეა, გლობალიზაციის ეპოქა, როცა საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში პროცესები სიღრმისეული მასშტაბებით მიმდინარეობს, წარმოუდგენელი ტემპებით იცვლება ურთიერთდამოკიდებულებები საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მიმართულებით: პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული თვალსაზრისით. იმისათვის, რომ მკაფიო გახდეს გლობალიზაციის

პარადოქსები, რომელიც პრობლემის სიღრმისეული გააზრებისა და შესწავლის წინაპირობად უნდა მივიჩნიოთ, საკითხი განვიხილოთ საზოგადოებრივი ცხოვრების სამივე ასპექტით, (რასაკვირველია, ქართული სახელმწიფოს განვითარების ტენდენციების ფონზე) და ერთიც: პროცესები წარმოვაჩინოთ გლობალიზაციის, როგორც სასიკეთო საკაცობრიო იდეისა და გლობალიზაციის, როგორც მოსალოდნელი საფრთხის ავკარგიანობის განხილვითა და შეფასებით.

პოლიტიკური ასპექტი. ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბებაში წამყვან როლს ასრულებს რეგიონალიზმის კონცეფცია. “რეგიონულობის” ცნება გამოხატავს კონკრეტული რეგიონის ერთობის პირობებსა და ხარისხს. იგი შეიძლება იყოს ხანგრძლივი ენდოგენური პროცესი ან ნებაყოფლობითი გაერთიანება. რეგიონი არ არის უბრალო გეოგრაფიული ან ადმინისტრაციული ობიექტი, მისი შინაგანი ერთიანობა და საზღვრები მუდმივად იცვლება. “რეგიონულობა” ნიშნავს გეოგრაფიული სივრცის ტრანსფორმაციას პასიური ობიექტიდან აქტიურ ობიექტამდე.

1970-იანი წლებიდან, მესამე მსოფლიო ქვეყნების განვითარების ჰარმონიზაციის იდეით დაიწყო დისკუსია “ახალი საერთაშორისო პოლიტიკური და ეკონომიკური წესრიგის” დამყარების შესახებ. ერთის მხრივ, “ახალი მსოფლიო წერიკი”, ტერორისტებისა და ტირანების წინააღმდეგ ომს (გლობალური “ომი” ტერორიზმის წინააღმდეგ 2001 წლის 11 სექტემბერს დაიწყო), ხოლო, მეორე მხრივ, გლობალური ეკონომიკური პრობლემების გადასაჭრელად, უფრო მსხვილი პოლიტიკური ერთეულების შექმნას გულისხმობს. (როგორიცაა, მაგ., ევროკავშირი). თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში ერთმანეთს ეჯახება ეს ორი პარადიგმა: აშშ-ის ეროვნული ინტერესი და ევროკავშირის რეგიონალიზმი.

ასეთ ვითარებაში რა მდგომარეობა უკავია საქართველოს და სად გადის ჩვენი ეროვნული ინტერესების ზღვარი? ჩვენს ქვეყანას პოლიტიკური გეზი აღებული აქვს ევროპისაკენ, ამასთანავე, თავდაცვისუნარიანობის კუთხით, ვითვლებით აშშ-ს სტრატეგიულ პარტნიორად. ერთი შეხედვით, პოლიტიკურ სივრცეში შუალედური მდგომარეობა გვიკავია, რაც საკითხის ერთი მხარეა. ეროვნული სუვერენიტეტისა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის თვალსაზრისით, გლობალიზაციის პროცესი, გვაძლევს როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის სტატუსით განვითარების შესაძლებლობას, ასევე ცხადად ავლენს უცხო სახელმწიფოების ზეგავლენის საშიშროებასაც.

სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტი. გლობალიზაციის სოციოლოგიურ კონტექსტში განხილვისას იკვეთება არასახარბიელო ტენდენციები: 1. უცხოელი გადარიბებული მუშების ექსპლუატაცია - ღარიბი ქვეყნების წარმომადგენელთა ექსპლუატაცია მსხვილი ინდუსტრიული ძალების მიერ; 2. მანუფაქტურების შეცვლა მომსახურების სფეროთი - იაფი მუშახელის არსებობა მდიდარ კომპანიებს “აიძულბს”

გაზარდონ პროდუქციის წარმოება საზღვარგარეთ. შესაბამისი უნარის მქონე და არმქონე მუშაკებს შორის ხდება ეკონომიკური პოლარიზაცია, რაც იწვევს საშუალო ფენის შესუსტებას; შესაბამისად მცირდება დაბალი ფენებისათვის სიღარიბის დაძლევის შესაძლებლობა; 3. “კონტინგენტური სამუშაოს აღმავლობა” - გლობალიზაციის პროცესებს სამუშაო ადგილები ოკეანის გადაღმა გადააქვს და საშუალო ფენას ასუსტებს, ამცირებს სრულ განაკვეთზე მომუშავე ადამიანების რიცხვს. კომპანიები სულ უფრო ნაკლებად იყენებენ დამატებით ნახალისებებს, შევბუღებებს, ბონუსებს, პენსიებსა და ჯანდაცვის გარანტიებს. საშუალო ფენის ნაწილი კვლავ მუშაობს, მაგრამ მათი მსყიდველობითუნარიანობა მცირდება.

4. პროფკავშირების დასუსტება - პროფკავშირები კარგავს თავის ძალას, სხვადასხვა სფეროს მუშაკები ნაკლებად წევრიანდებიან კავშირებში.

ამ ფონზე მნიშვნელოვნად უნდა ჩაითვალოს სოციალური მოძრაობების მნიშვნელობა გლობალიზაციის პროცესში. იკვეთება სოციალური მოძრაობების, როგორც გარკვეული ტიპის მოქმედებების (სამოქმედო კომპლექსის) მნიშვნელობა, რომელიც პოლიტიკურად მოტივირებულია და მიმართულია სოციალური და კულტურული ცვლილებებისაკენ. სოციალურ მოძრაობებს ხშირად რესურსების ნაკლებობა და შიდა განხეთქილებები აზარალებს, თუმცა მათ მსოფლიო მმართველობაზე მაინც მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლიათ.

გარდა ამისა, სახეზეა უთანასწორობა, პოლარიზაცია, სიღარიბე და უკიდურესი სიღარიბე. უთანასწორობა - ინდივიდებსა და სოციალურ ჯგუფებს შორის სიმდიდრის არათანაბარი ფლობა; პოლარიზაცია - ორ უკიდურეს პოლუსს შორის მანძილის გაზრდა; სიღარიბე - ინსტიტუციურად განსაზღვრული ნორმის მიხედვით დაწესებული საარსებო მინიმუმის დონე. უკიდურესი სიღატაკე უკავშირდება გადარჩენისათვის ბრძოლას. საგულისხმოა, რომ, მიუხედავად იმისა, სიღარიბე და უკიდურესი სიღატაკე პროპორციულად ბევრგან მცირდება, ღარიბ-ღატაკი ადამიანების რიცხვი უფრო მეტად იზრდება.

კულტურული ასპექტი. გლობალიზაცია მსოფლიო კულტურას ცვლის ორი ფუნდამენტური გზით. პირველს აღიქვამენ ამერიკანიზაციის ტოლფას მოვლენად იმ ფაქტზე დაყრდნობით, რომ შეერთებული შტატების მედია, განსაკუთრებით ტელევიზია, უდიდეს გავლენას ახდენს საზოგადოებაზე, ამასთანავე, ინტერნეტის მსოფლიო სივრცეში დომინირებს ინგლისური ენა და ამერიკული პორტალები.

მეორე მხრივ, ეკონომიკური პოლიცენტრიზმის ეკვივალენტია სხვადასხვა კულტურის კომბინაცია და ინტერნაციონალური ან ზენაციონალური კავშირების გაღრმავება (მაგალითად, იაპონელებმა ეროვნული კულტურის ელემენტები გლობალური კულტურის ნაწილად აქციეს). დომინირებს აზრი, რომ გლობალიზაცია და მულტიკულტურალიზმი ერთმანეთს სულაც არ გამოირიცხავს და ახლად წარმოქმნილი გლობალური კულტურა მსოფლიო

მედიის მიერ ვრცელდება და უფრო მეტად განსხვავებული ხდება დომინანტური ერების კულტურისაგან. ამასთან, დიდი ერების კულტურა პოლიტიკური პოლიცენტრიზმისა და მულტიკულტურალიზმის პრინციპების დანერგვის კვალდაკვალ კარგავს გავლენასა და უნარს, მოსპოს მცირე ერების კულტურა.

გლობალიზაციის პარადოქსები სხვა კუთხითაც ვლინდება. კერძოდ, გლობალიზაცია, ერთის მხრივ, ხელს უწყობს ქვეყნებს, გადალახონ ეკონომიკური ჩამორჩენილობა და მოახდინონ პროდუქციის მოდერნიზაცია, მეორე მხრივ, ეკონომიკური სისტემები, რომლებმაც ვერ შეძლეს ადაპტაცია, კიდევ უფრო ჩამორჩენილები ხდებიან.

რამაი გამოსავალი? გლობალიზაციის პროცესების პოზიტიურად წარმართვისათვის არაერთი ნაბიჯი გადაიდგა. მაგალითად, შემუშავებულია შეთანხმება ინფორმაციული ტექნოლოგიების შესახებ, დადებულია ხელშეკრულებები ტელეკომუნიკაციებისა და ფინანსური მომსახურების თაობაზე, შეიქმნა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია, იხსნება ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლიდა კაპიტალისა და სავაჭრო ნაკადების გადაადგილებას (მაგალითად, “აზიურმა ვეფხვებმა” – სინგაპურმა, სამხრეთ კორეამ აჩვენეს, რომ იაფი მუშახელისა და მაღალი ტექნოლოგიების არსებობისას, ურთიერთგაცვლის გაადვილებულ პირობებში ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი მაღალია).

ნათქვამიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ვისაუბროთ გლობალიზაციის დადებით შედეგებზე, როგორიცაა: განათლების სფეროს განვითარება; ინოვაციური ტექნოლოგიების გავრცელება და მეცნიერების სფეროში თანამშრომლობის გაფართოება; სამრეწველო პროდუქციის სტანდარტიზაცია და სერტიფიკაცია; საერთაშორისო კანონმდებლობის შექმნა; კონკურენციის გაღრმავებისა და გაფართოების შედეგად წარმოების არნახული ზრდა საერთაშორისო და სახელმწიფო დონეზე; განვითარებად ქვეყნებში სიღარიბის დაძლევა; სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის გაზრდა; ბრძოლა ეპიდემიებთან (შიდსთან, ტუბერკულოზთან და სხვ.); ბრძოლა ნარკომანიასა და ტერორიზმთან; ბრძოლა გლობალური დათბობის შედეგებთან.

რაც შეეხება გლობალიზაციის უარყოფით შედეგებს, სახეზეა: გლობალიზაციის “შენაძენების” არათანაბარი განაწილება. ამის გამო კონფლიქტების საფრთხე, რეგიონულ, სახელმწიფო და ინტერნაციონალურ დონეებზე (სწრაფად განვითარებადი ქვეყნები შედიან მდიდარი ქვეყნების წრეში, ღარიბი ქვეყნები კი მათ უფრო მეტად ჩამორჩებიან); გლობალიზაციის დაჩქარებული ტემპების გამო კაპიტალის, ბუნებრივი სახელმწიფო რესურსების “გადინება”; ეკონომიკის სრული გახსნილობის, იმპორტული საქონლით შინაგანი ბაზრის მეტისმეტად შევსების გამო სახელმწიფო წარმოების მიღევადობა, ქვეყნის რესურსების ამოწურვა და შიდა ეკონომიკის სრული დეგრადაცია; სახელმწიფოთა უუნარობა, გააკონტროლოს და მართოს საკუთარი ეკონომიკა; ნარკო-

იზმის, ტრეფიკინგის განვითარებისათვის, არალეგალური პროდუქციის გასაღებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა; გლობალიზაციის პირობებში მცირე ქვეყნების ეროვნული იდენტურობის – კორელაციის, ენისა და კულტურული თვითმყოფადობის დაკარგვის საშიშროება; კულტურის კომერციალიზაცია, კულტურული ღირებულებების გაუფასურება და ხელოვნების დარგების გადაქცევა გლობალური ბაზრის პროდუქტად; სოციალური უთანასწორობის გაღრმავება; პიროვნული მახასიათებლების გაქრობის საშიშროება.

რაც კიდევ უფრო მთავარია, ნებისმიერ ქვეყანაში საზოგადოების მწვავე კრიტიკასა და პროტესტს იწვევს სახელმწიფო სუვერენიტეტის დაკარგვის მოსალოდნელი საფრთხე, რაც ჩვენი თანა პატარა ქვეყნებისათვის განსაკუთრებით საყურადღებოა.

ტრადიციულად, სახელმწიფოს შიდა და საგარეო ფუნქცია განიხილებოდა გასაკუთრებულ ეროვნულ ფუნქციად (იმის მიუხედავად, თითოეული სახელმწიფო მოქმედებდა დამოუკიდებლად თუ სხვა ქვეყნებთან კორელაციაში), ის დამოუკიდებლად წყვეტდა თავდაცვისა და უსაფრთხოების ამოცანებს. გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფოს არა აქვს საზოგადოების წინაშე წამოჭრილ ბევრ პრობლემაზე სწრაფად რეაგირებისა და მათი დამოუკიდებლად გადანყვევების შესაძლებლობა, ვინაიდან მისი პრე-როგატივებისა და უფლებების რეალიზაციის შესაძლებლობებზე ძლიერ გავლენას ახდენს რეგიონული და სახელმწიფოთაშორისი არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ინსტიტუტების საქმიანობა. (მაგალითად, ფასების რეგულირებაზე გადანყვევებებს იღებს არა ერთი მთავრობა, არამედ საერთაშორისო ორგანიზაციები).

სადავო არაა, რომ გლობალიზაციის შედეგები, პოზიტიური და განსაკუთრებით ნეგატიური, თავის გავლენას ახდენს მსოფლიო მოსახლეობის არამართო ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ ყოფაზე, არამედ ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე; განწყობებზე, მოტივაციაზე, ხასიათზე, გრძნობებზე, აღქმებზე, ემოციებზე, წარმოდგენებზე, წარმოსახვებზე, იდეებზე. ერთის მხრივ, ეს ვირტუალური ვითარება, რომელიც მსოფლიო მოსახლეობას ჰპირდება აღორძინებას, სტაბილურობას, სიმდიდრეს, იზიდავს ადამიანს, მაგრამ მეორეს მხრივ, ფსიქიკაში წარმოშობილი კონფლიქტები იწვევს მის დემოტივაციას, უიმედობას, სასოწარკვეთილებას. ამიტომაცაა, რომ ანტიგლობალურ მოძრაობებში ჩართულია მსოფლიოს ასზე მეტი ქვეყანა, ათასზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაცია, ათასობით გამორჩეული ადამიანი.

მიუხედავად აღნიშნული სირთულეებისა, გლობალიზაციას ალტერნატივა არ გააჩნია. აქედან გამომდინარე, ჩვენი ქვეყანა – საქართველო დგას ურთულესი პრობლემების წინაშე.

პატარა ქვეყნის სტატუსის მიუხედავად, გლობალიზაციის პირობებში თავისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა რომ გააძლიეროს, საქართველოს აქვს მნიშვნელოვანი უპირატესობები: ხელსაყრელი გეო-

გრაფიული მდებარეობა, (უძველესი დროიდან იგი ასრულებდა დამაკავშირებელ როლს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის), ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი, მაღალი სამეცნიერო დონე. მაგრამ მას, როგორც პატარა ქვეყანას, დამოუკიდებლად არ შეუძლია ებრძოლოს გლობალურ პრობლემებს.

საკითხი ასეთნაირად დგას: გახსნილი ეკონომიკის პირობებში ასეთმა ქვეყანამ, როგორ უნდა გამოიყენოს ფინანსური ინსტრუმენტები საკუთარი ინტერესებისათვის, როგორ შეამციროს და როგორ აიცილოს ეკონომიკური შეცდომების, ქვეყნის შიგნით სოციალური უთანასწორობის რისკი, რა მეთოდებით აღუდგეს წინ უსაფუძვლო კრედიტებსა და სესხებს, როგორ შექმნას და აითვისოს ინოვაციები, როგორ გაზარდოს საერთაშორისო ბაზარზე საკუთარი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობა, როგორ უზრუნველყოს ნაციონალური ეკონომიკის უსაფრთხოება რეგიონალიზმის განვითარებით, როგორ მიაღწიოს ძლიერ მეზობლებთან ურთიერთობის სტაბილიზაციას, რა ძალებით შეძლოს მეცნიერებისა და განათლების სფეროების ეფექტური რეფორმირება, რომელიც გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფოს წარმატებული განვითარების საფუძველია, ხოლო მისი შეწყვეტა – ქვეყნის მომავლის განადგურების ტოლფასი.

ზემოაღნიშნული საკითხების სიღრმისეული ანალიზი პრობლემების გაცნობიერებისა და დაძლევის ყველაზე რეალური გზაა. გლობალიზაციის პარადოქსების გამოვლენა, ვფიქრობთ, არა მხოლოდ სასურველი, არამედ საჭიროცაა მომავალში ამ მიზნით წარიმართოს.

დასკვნა. მიუხედავად იმისა, რომ გლობალიზაცია მკაცრი გამოწვევაა და იგი არაერთი პარადოქსის შემცველია, ის არ არის გადაუჭრელი პრობლემა. იმისათვის, რომ გლობალიზაციის პროცესი ჩვენი სახელმწიფოსათვის სიკეთის მომგანი აღმოჩნდეს, უმთავრესია ქვეყნის სტრატეგია და ერის ფსიქოლოგიური სიმყარე. მით უმეტეს, საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა, როგორც სახელმწიფოებრიობის ექსისტენციალური საწყისი, ასეთი ისტორიული სირთულეების დაძლევის შესაძლებლობას ნამდვილად იძლევა.

გამოყენებული ლიტერატურა :

1. ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები. სერია „ევროპული ძიებანი“, სტატიების კრებული - 2006. თბილისი, 2007
2. ევროპული კულტურის ორი საფუძველი: Vita Contemplativa da Vita Activa. სერია „ევროპული ძიებანი“, სტატიების კრებული -2007. თბილისი, 2008
3. ულრიხ ბეკი, „რა არის გლობალიზაცია?“ ელფის გამომცემლობა, 2003.
4. Федотова В. Г. Меняющийся мир и глобализация. Знание. Понимание. Умение. — 2005. — № 1. — С. 44-55.